

Afin que, dans cette ombre où la mort nous dérobe,
Ils ne sentissent pas la tiédeur qui décroît,
Et pour qu'ils eussent chaud pendant qu'elle aurait froid.

Den fattiga fiskarqvinnan tager de båda barnen, bär dem till sin koja och lägger dem på bädden. Hon fruktar nu sin mans hemkomst och drager sänggardinerna till. Läsaren fruktar verkligen med henne – ty det är Victor Hugo, som förer pennan. Skulle det gällt en konung, Gud vet, huru det skulle gått. Men det är fråga om en fattig man af folket. Han återkommer; fiskfångsten har varit ingen; nätena äro sönderslitna; båt, bragder och lif med plats räddade. Men då han lutar sitt hufvud mot sin hustrus bröst, under det hon berättar om den döda modren och de värnlösa barnen, säger han:

C'est dit. Va les chercher!

Tiens, dit elle, en ouvrant les rideaux, les voila!

En skönare bild af moderskärleken och af den qvinliga ömheten skall man icke lätt återfinna. Det är kanske orätt att anmärka att skildringar af detta slag, i allmänhet skildringar, som andas en djupare känsla, hos V. Hugo äro sällsynta; ty de tillhöra öfverhufvud icke den franska poesin. V. Hugo har tidigare kanske mera än någon annan fransk skald öfverlemnadt sig åt känslans inspirationer – i den samling lyriska dikter, som förer titeln *Feuilles d'Automme*. Men i här ifrågasvarande dikter synas de vara sällsynta.

Men äfven den, hvilken en poesi icke tillfredsställer, som icke innebär något för tanken upplyftande eller känslan anslående, söker här icke förgäfvades det ena eller det andra. Huru tendentiös än skildringen stundom är i den mening, att skalden med förkärlek uppsöker menskliga lifvets nattsida, ger han i någon orakelartad reflexion, som antyder det helas andemening, tillräckligt ämne åt eftertanken; och ögat träffas stundom liksom af en blix, hvilken med ett visst magiskt sken belyser ett helt tidevarfs sträfvanden. I det hela råder ett förunderligt lif, dramatisk rörlighet och lyrisk flygt i den mest förvånande skiftning, som ovilkorligt rycker läsaren med sig. Titeln talar om »epopeer», och den yttre formen är väl för det mesta episk, med alexandrinens tunga versmått; men i sjelfva verket utgöra de ställen, öfver hvilka något episkt lugn lägrat sig, snart försvinnande hvilopunkter.

J. V. S.

36 »ENTHUSIASMEN ÄR OFTA EN TÄCKMANTEL FÖR RÅHET OCH BRIST PÅ VERKLIG BILDNING.» –

Litteraturblad n:o 11, november 1859

Med icke ringa tvekan vända vi våra anmärkningar mot den skrift, ur hvilken dessa ord äro lånade. Desamma och, hvad med dem sammanhänger, hade vi gerna önskat lemna obemärkt. Men det offentliggjorda ordet innebär alltid ett anspråk på erkännande, desto större, ju mera aktad dess uttalare är. Och då redan de ifrågasvarande orden af ett annat blad blifvit återopade – vid detta blads tendenser naturligtvis

såsom ett votum till samma tendensers understödande – torde vi vara ursäktade, om vi med ett par anmärkningar söka visa graden af den vikt, dem tillkommer.

Oss synes det uppenbart att den ärade Författaren begagnar ordet entusiasm i någon mening, som aldrig förut blifvit detsamma tillagdt.

Ordets etymologi ger detsamma betydelsen af gudomlig ingifvelse. Sedan Plato's tider har man dermed förstätt den menliga individens sjelfuppoffrande hängifvenhet åt något ideelt intresse. Profeterna, skalderna hafva ansetts för entusiasmens rätta representanter. Roma-
10 rene sade i samma mening, att skalden och talaren var inspirerad. Den kristna teologin upptog det senare ordet, och inspiration fick betydelsen af gudomlig ingifvelse, men företrädesvis i intellektuelt hänseende, ingifvelse af gudomliga tankar. Entusiasm har deremot, mest afgjordt hos de Germaniska folken, fått betydelsen af en högre ingifvelse äfven med afseende på viljan; hvarföre man med en entusiastisk menniska förstår den, som med sjelfuppoffring egnar sig åt utbredandet af öfvertygelsen om en insedd sanning eller åt dess förverkligande i seden och samhällsinstitutionerna.

Men i denna ordets betydelse bör ännu göras en redan antydd
20 inskränkning. En matematisk sats, ehuru obestridligen sann, förmår icke väcka någon entusiasm. Den kan det icke ens såsom tilläpplad. Galilei ville icke låta sitt lif för sin lära, utan förnekade den. Han gjorde utan tvifvel klokt deri. Men hade den kunnat väcka hans entusiasm, hade klokhetsberäkningen, att förneka läran och rädda lifvet, icke kommit i fråga. De kristna entusiasterna, martyrerna, voro icke kloka. Ett folk, som låter lifvet för sitt land, är det icke heller. Det vill säga: entusiasmens finnes icke för den sanna satsen som sådan, utan för de sanningar, som stå i nära gemenskap med det Rätta och Goda, genom
30 hvilkas förnekande menniskan förnekar sin sedliga tillvaro.

Men hvad är då »verklig bildning»? – Vår definition är: bildning är medvetande om det allmänna och verksamhet att i handling förverkliga det. Om Författaren uppställer en annan definition, återstår det att
40 pröfva dess rigtighet. Vi medgifva, att den af oss uppställda är abstrakt. Men en definition måste så vara. Hvad är då det allmänna? En saks begrepp, dess idee. Det allmänna är det ideela i saken. Att hafva medvetande om det allmänna, det är att veta, hvad hvarje sak enligt sitt begrepp bör vara. Bildning hänför sig derföre till historien, icke till naturen. Att veta, *hvad hvarje ting i naturen är*, utgör icke bildning. Detta vetande tillhör bildningen först derigenom, att naturtingen på grund deraf göras till medel för, hvad i historien bör vara – eller
40 derigenom, att vetandet om naturen såsom ren teori lägges till grund för vetandet om menniskoanden, för människans medvetande om sig sjelf och sin bestämmelse. Bildningen är andlig utveckling icke blott till formen, utan äfven till sitt innehåll; d. ä. den är icke blott vetande och viljande, utan vetande och verksamhet för det ideela.

Men om så är, kan det icke inses, huru entusiasmens någonsin skulle kunna befinna sig i strid med den verkliga bildningen eller ens innebära någon brist derpå.

Må vara, att entusiasmens är, hvad man kallar en känsla, det vill säga,
50 att det vetande, den innebär, är en öfvertygelse, som icke stöder sig på förståndsslut, och att den vill ändamålet, utan klar insigt i medlen. Men den är dock alltid en öfvertygelse om det ideela, om det sanna, det som bör vara. Och för dettas förverkligande har den ett universalmedel, sjelfuppoffringen. Detta är, som sagdt, entusiasmens väsende, att den är individens sjelfuppoffring för något ideelt ändamål. Om någonsin

ordet haft någon annan betydelse, behagade Författaren upplysa oss och allmänheten derom.

Författaren har talat till och skrifver för ungdomen. Ungdomsentusiasmen skiljer sig, såvidt vi förmå inse, från entusiasmen i en senare period af lifvet endast deruti, att den är mera omfattande, sträcker sig till flera ideela föremål, men därför också är mera flygtig, mindre i stånd att med all sin styrka omfatta och verka för ett ändamål. Men häri ligger också dess stora värde. Författaren är verkligen den första och enda författare, vi känna, som varnat ungdomen för entusiasmen. Eljest anses den allmänt för ungdomens skönaste och bästa utmärkelse. Litteraturen vittnar, att äfven mensklighetens högst begåfvade individer med vemodig saknad skådat tillbaka till den sköna period af lifvet, då intet ideelt intresse är för själen fremmande, och då ännu inga band snärjt henne, som kunna göra uppoffringen för ett sådant intresse svårt och väcka tvekan vid att fullborda den. Men sannt är det, att endast hos den bästa delen af ungdomen en sådan entusiasm lefver.

Författaren uppmanar till: »hvarje verksamhet, som förmår höja sig öfver den krassa egoismens eller den förfina lätjtjans lumpna anspråk.» -- Nå väl! Han vänder sig då till den ungdomliga entusiasmen. Finnes denna icke, så har han talat för döfva öron.

Vi anse visst – och åsigten är last-gammal – att ungdomsentusiasmen må, så snart ske kan, inskränka sin vida horisont, och omfatta något bestämdt fält inom dess synkrets. Den kan först sålunda bevisa sig i verk och gerning. Författaren är säkert af samma tanke. Skilnaden i våra åsigheter är, att han synes tro, det entusiasmen öfverhufvud kan hafva ett innehåll och ett föremål, som icke vore bildningens, hvaremot vår tanke är, att entusiasmen, äfven såsom ungdomsentusiasm, nödvändigtvis är medvetande om och kärlek till något ideelt, något i och för sig sannt och sedligt berättigadt. De materiela intressena, än mindre det osanna och osedliga, kunna aldrig vara föremål för entusiasmen.

Men i en punkt synes Författaren också anse det åtminstone vådligt, att ungdomsentusiasmen i vårt land får ett fast mål – nemligen då den vänder sig till arbetet för en Finsk nationel bildning.

Att vi häri äro af fullkomligt motsatt tanke, torde oss förlåtas.

Vi skulle tro, att entusiasmen då bevisar sig vara verklig, när den framträder i verk och gerning, i verk nemligen, hvilka få en plats i verkligheten, icke blott äro tomta försök att verka. Om nu något ideelt sträfvande i detta land har bevisat sig vara på sin plats genom att lemna positiva resultat, är det väl arbetet för Finska språkets höjande till ett språk för bildningen. Det skall vara oss kärt att erfara, det äfven andra ideela sträfvanden bragt lika resultat inom samma tid. Vid den nogaste pröfning kunna vi icke finna det.

Häri, i framgången, se vi det säkraste bevis för detta sträfvandes historiska berättigande, hvilket Författaren ännu betecknar med ordet »fennomani». Att likväl denna framgång skulle varit sådan, att sjelfva sträfvandet nu skulle behöfva städfas, detta torde ingen med stöd af fakta vilja påstå. Eller är dess mål redan hunnet? Och hvar är det, man egentligen behagar dekretera dess gräns? Om man, såsom Författaren det gör, förklarar detsamma vara »det största prof på fosterlandskärlek», förklarar språklig enhet vara för ett folk, om också blott »en stor fördel och lycka, en mäktig häfstång för dess litterära och sociala förkofran» – huru kan man då vilja föreskrifva det en gräns, förrän den stora fördelen och lyckan är verklighet?

Något helt annat är, om man vid detta sträfvande skulle förbisett de rätta medlen för ändamålets vinnande. Det kan t. ex. sägas, att sjelfva

språket, dess rigtiga användande i skrift, utgjort ett hufvudföremål för den Finska litteraturens bearbetare, medan man jemförelsevis i denna litteratur saknat arbeten vittnande om andra djupare studier. Men för hvilka läsare skulle väl sådane arbeten på Finska språket skrivas? Dessutom: blotta förmågan att i skrift behandla språket för framställning af vetenskapliga insigter är redan frukt af rätt aktningvärdade studier. Och med allt detta har dock den Finska litteraturen att uppvisa arbeten, sådane den Finsk-Svenska icke eger dem. Bland de Finska författarenas antal finnas redan namn, som *minst sagdt* stå jemnhögt med dem i den Finsk-Svenska, hvilka tillhöra samma generation. Vi nämna Forsman och Ahlqvist. Går man till de namn, hvilka främst representera hela denna rigtning, torde framom dem kanske ett enda i detta land kunna ställas, detta ena utmärkande en skaldeförmåga, sådane folken sällan räkna lika många med seklerna i sin historia. Det är öfverflödigt att här citera Lönnrot och Castrén.

Det förefaller på grund af allt detta, såsom skulle föga någon annan bana kunnat utstakas för de specifikt Finska vetenskapliga och litterära sträfvanterna, än den de verkligen följt. Förrän man sätter sig till doms öfver denna »mani», bör man göra sig reda för, hvad stort då den »verkliga bildningens» representanter bragt i dagen. Det står verkligen allaredan så till, att de af manin besatta icke just behöfva af blygsel fly till bergens klyftor vid åsynen af den verkliga bildningens skinande sakförare.

Författaren utgår i sitt resonnement från anförandet, att »det var en tid, då man ej kunde upptäcka något säkrare kännemärke på en god Finsk patriot, än ifrandet för landets språk». – Han är ingen vän, synes det af den stora reformen i läran om nationaliteterna. Han kallar de genuina Finnarne för den Finska nationen, landets befolkning i dess helhet för det Finska folket. Men han förstår dock här med landets språk – Finskan, d. ä. nationens icke folkets språk.

Han säger icke uttryckligen, hos hvilka det ifrågavarande ifrandet gällde såsom det säkraste kännemärke på patriotism. Men det torde få tagas för afgjort, att han anser detta sätt att uppfatta patriotismen hafva tillhört sjelfva ifrarena. Härtill kan anmärkas, att dessa ifrare då äro (eller varit) af samma tanke med Författaren sjelf. Han anser språklig enhet för ett folks lycka, medgifver att språk dualismen i Finland är en olycka,¹ förklarar sträfvanter att återställa språkenheten vara det största prof på fosterlandskärlek. Hvilket säkrare kännemärke på en god, Finsk patriotism vill han då uppgifva, än just sagde ifrande? Att gifva det största prof på fosterlandskärlek, måste väl i Finland vara det säkraste kännemärke på en god Finsk patriotism! – Ingen lärar neka, att ju patriotism kan inläggas äfven i annan verksamhet för det allmänna bästa. Men kommer det största profvet härtill, är väl kännemärket än säkrare? Der fråga är om fäderneslandets »lycka» eller »olycka», torde det väl icke vara någon öfverdrift att anse arbetet för den förras förverkligande böra hafva företrädet framför belåtenheten i den senare, såsom »ett historiskt faktum». Författaren menar, att de, hvilka han kallar fennomaner, »icke betänkt, att den Finska nationen, den genom Finska språket sammanhållna folkfamiljen, icke ensam utgör, icke är detsamma som det Finska folket, sådant detta historiskt utvecklats sig.» För att inse detta, behöfves i sanning ett ganska ringa betänkande; och det vore förunderligt nog, om någon till myndiga år

¹ D. v. s. olyckan är egentligen den, att Finnarne icke gjort sin bildning sjelfva. (Se längre ned.)

kommen individ i detta land skulle vara okunnig om, att en del af dess befolkning icke tillhör den genom Finska språket sammanhållna folkfamiljen. Men man kan dock hoppas, att historien icke just i morgon skall taga slut – ens för Finlands befolkning. Författaren tillägger: »Den Finska nationen har icke gjort sin bildning sjelf. Det må vara en olycka, men det är ett faktum.» Nu hafva fakta i historien det goda med sig, att de icke såsom i naturen evinnerligen äro enahanda. Hvad som icke skett, har derföre fritt utrymme att ske. Och det är just ett sådant nytt skeende, som verksamheten för en Finsk nationel bildning bragt i dagen. Den sträfvar verkligen dertill, att Finska nationen må göra sin bildning sjelf – att befolkningens fördelning i en Svensk bildad klass och en Finsk obildad må upphöra. Man skulle af vissa Författarens yttranden tro, att han icke anser en sådan omsvängning i de historiska fakta omöjlig eller ens förkastlig, utan att han blott tycker, att den sker med alltför stor hastighet. Men man tages snart ur sin villfarelse, då han längre fram talar om de sträfvanden, som skola grundlägga »ett upplyst folkmedvetande, hvori de nationela – af naturen gifna – differenserna såsom obetydligheter skola försvinna.» Detta skall således allt ske ett folks fördel och lycka, den mäktiga häfstängen för dess litterära och sociala förkofran – den språkliga enheten förutan. Författaren är således icke någon polyglottnationist. Han lärer blott, att ett upplyst folkmedvetande kan och skall finnas gemensamt för en polyglott-befolkning, samt att nationaliteten är en småsak, en obetydlighet. Vi hafva således här att göra med en ny reform i vetenskapen. Vi öfverlemna den åt historiens pröfning.

Likväl yrkas förunderligt nog icke, att Finska nationalitetens vänner skola utan vidare erkänna, att all deras diktan och traktan gäller en obetydlighet. Men: »allt hvad man kan önska, är för Finskan full frihet att utveckla sig och göra sig gällande, för Svenskan och Svenskfinnarne rättighet att tillsvidare ännu få lefva i fred.»

Hvari Finskan skall *göra sig gällande*, kan af Förf:s ord icke utrönas, om man icke får antaga, att han anser det för en obetydlighet, om Finskan gör sig gällande som språk för undervisningen, lagskipningen, administrationen, litteraturen.

Men då komma ju icke Svenskfinnarne, att *få lefva i fred* – om de nemligen vilja fortfarande lära, administrera m. m. på Svenska. Det är verkligen svårt att förstå, huru de två önskingarne i sådant fall skola förenas.

Att eljest ingen stört eller störer Svensk-Finnarnes fred, behöfver icke bevisas. Författaren torde bland den ungdom, till hvilken han talat, hafva nogsamt erfarit det, att Finskans vänner icke äro några fredsstörare. Vi öfverlemna åt hans afgörande, huruvida den tadlade entusiasmen kan hafva någon del deri – om det är troligt, att unga män, som entusiasmera sig för sitt folks »fördel och lycka», deraf kunna röna något helsosamt inflytande för sin sedliga hållning. En såbeskaffad mani torde åtminstone icke förtjena dårhuset.

J. V. S.

37 JULBÖCKER.

Litteraturblad n:o 11, november 1859

På Hr Lillja's i Åbo förlag hafva utkommit några skrifter, hvilkas anmälande vi anse för en skyldighet mot den om Finska litteraturen